

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Деница Георгиева Топчийска

Департамент „Право“, Нов български университет

Научна специалност: доцент в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право (теория на държавата и правото)

относно дисертационния труд на Александър Велинов Ангелов

на тема: **„Структура, организация и процесуални основи на първоинстанционното гражданско правораздаване в България от 1878 г. до 1948 г. и сравнение с настоящата уредба“**

представен за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по научна област 3. “Социални, стопански и правни науки”, професионално направление 3.6. “Право”, научна специалност „История на държавата и правото“

Предоставям настоящото становище на основание Заповед No 3-РК-83/09.01.2023 г. на Ректора на Нов български университет.

В съответствие с изискванията на ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ за придобиване на научна степен „доктор“ пред научното жури кандидатът е представил дисертационен труд и 3 научни публикации на български език. Дисертационният труд съответства на формалните изисквания, предвидени в чл. 27, ал. 2 от ППЗРАСРБ.

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Представеният дисертационен труд разглежда развитието на първоинстанционното гражданско правораздаване в България в периода от 1878 г. до 1948 г., като прави съпоставка между действащата през този период правна рамка и настоящата законодателна уредба. Разглежданият научен проблем е актуален и значим, тъй като въз основа на направеното сравнение докторантът си поставя за цел да достигне до изводи относно възможните приложими решения в областта на съвременното гражданско процесуално законодателство, както и да направи препоръки относно оптималната структура и организация на съдилищата, които се явяват предпоставка за бързина и качество на правораздаването.

Актуалността и значимостта на разработвания научен проблем е свързана също така с обхвата на първоинстанционното гражданско правораздаване, което засяга голям кръг производства и поради това има съществен ефект върху обществото. В процеса на изследването авторът се стреми не само да анализира действащата правна уредба в исторически контекст с цел да открие критични моменти, които трябва да бъдат променени и да направи препоръки за подобряване на законодателството в тази област, но и да намери обяснение на някои правни институти, които са пренесени от времето на възникването на правото в Третата българска държава.

2. Оценка на научните резултати и приносите на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд, който е в обем от 340 страници (вкл. библиография), разглежда изследваната материя в рамките на увод, три основни глави и заключение. В уводната част дисертантът ясно дефинира обекта своето изследване, а именно правната рамка, регламентираща гражданското производство през периода от 1878 г. до 1948 г., както и действащите към момента на изготвянето на дисертационния труд Закон за съдебната власт и Граждански процесуален кодекс. Като предмет на изследването са определени конкретните разпоредби, свързани с изграждането на системата от съдилища и тяхната вътрешна организация, както и основаващите се на процесуалните закони основни положения, касаещи разглеждането на първоинстанционните граждански производства и свързаните с това задължения на съда. Следва да бъде споделена позицията на автора, че новаторски момент в българската правна наука представлява комплексното научно изследване на взаимовръзка между развитието на съдебните учреждения и процесуалните основи на дейността им, представено в дисертационния труд. Използваната от дисертанта методология съответства на поставените цели и задачи.

В първата глава авторът е разгледал структурата и организацията на първоинстанционното гражданско правораздаване в България от 1878 до 1948 г., като са представени съдебните учреждения, осъществявали тази дейност. В рамките на тази глава са анализирани по отделно всеки от действалите през този период съдоустройствени закони. Разгледано е състоянието на съдебната система в България в началния период след Освобождението, както и процеса на формиране на съдебните учреждения.

Представеният в дисертационния труд анализ започва с преглед на съдилищата, действали по време на руското управление по силата на Временни правила за устройство на съдебната част в България, утвърдени на 24 август 1878 година, а именно: полюбовни съдилища, общи съдилища и особени съдилища. Обърнато е внимание на характера на всяко от тях и е обоснован извод дали се явява типично съдебно учреждение, с оглед на функциите и състава. Така например авторът приема, че полюбовните съдилища не могат да се възприемат за типични съдебни учреждения, съответно и за органи на съдебната власт, тъй като тяхната компетентност е ограничена, а спрямо решаващите органи принципно липсват изисквания за образователен ценз или професионален опит, а се залага на авторитета им.

Изследването продължава с представяне на системата от съдилища в България в съответствие със Закона за устройство на съдилищата, приет на 16 май 1880 година. С влизането в сила на този закон са създадени следните учреждения: мирови съдии, окръжни съдилища, апелативни съдилища и Върховен касационен съд. Пояснена е структурата на всяка от тези институции, както и особеностите във вътрешното им устройство. Представена е информация за практическото създаване на отделните съдилища по силата на укази, както и назначаването на първите съдии в тях. В рамките на тази част авторът е направил паралел между описания от него основен първоинстанционен съд, съобразно тази първоначална структура – мировите съдии, както и от друга страна - действащите към настоящия момент районни съдилища, като е обоснован изводът, че мировите съдии се явяват аналог на последните с оглед множеството сходства между тях. Авторът е представил и анализирал статистическа информация за работата на съдилищата от този период.

Първата част от дисертационния труд продължава със систематично структурирано и задълбочено разглеждане на структурата и организацията на съдебните учреждения, базирано на последващите съдоустройствени закони, като се акцентира върху новите моменти в тях. Авторът анализира представената съдоустройствената материя, като насочва вниманието и прави изводи относно положителни и отрицателни аспекти в структурата и организацията на правораздавателните органи.

Във втората глава от дисертационния труд, озаглавена „Процесуални основи на първоинстанционното гражданско правораздаване в България в периода 1878 – 1948 г.“, хронологично са разгледани процесуалните закони, регламентиращи провеждането на

производства по граждански дела. При представянето на нормативните актове авторът следва предварително изградена структура, съобразена със съществените процесуални етапи от първоинстанционното гражданско производство, с което постига яснота и прецизност на изложението и изгражда стабилна основа за сравнителен анализ. Авторът изхожда от позицията, че всички тези въпроси, погледнати поотделно и в тяхната съвкупност, дават своето отражение по отношение на натовареността на съдиите, което като цяло се отразява на бързината и качеството на правораздаването. На основата на анализа на процесуалния ред, по който съдилищата са разглеждали гражданските производства като първа инстанция към онзи момент, авторът прави сравнение с действащите към настоящия момент процесуални закони и достига до изводи относно констатираните положителни примери.

Третата глава от дисертационния труд съдържа основните изводи от направеното научно изследване и въз основа на тях направените от автора препоръки за подобряване на действащото законодателство. В рамките на третата глава авторът първо е разгледал действащите към момента на написването на дисертационния труд общи съдилища, както и процесуалните правила, въз основа на които те осъществяват гражданско правораздаване и е направил съпоставка с относимата уредба, действала в периода 1878 – 1948 г. След това са представени и аргументирани изведените на базата на съдържащия се в изследването анализ осем конкретни предложения за подобряване на действащото законодателство, обосновани с цел повишаване на бързината и качеството на първоинстанционното правораздаване по граждански дела. Като отделни въпроси към трета глава от дисертационния труд, извън регламентацията на общия исков процес, са разгледани развитието на заповедното производство в България и развитието на законодателната уредба, касаеща приканването на страните към спогодба, което отделяне е мотивирано с оглед особено значение на двата въпроса в рамките на първоинстанционното производство и даването по този начин на по-голяма практическа яснота.

Цялостният преглед на дисертационния труд дава основание да се направи заключението, че кандидатът е постигнал поставените цели на изследването, като въз основа на направения исторически, систематичен и сравнителноправен анализ е достигнал до изводи и е направил препоръки за подобряване на действащото законодателство в България в изследваната област. Следва да бъдат специално отбелязани като приноси моменти направените от автора препоръки за разширяване на

функциите на съдебните помощници, за необходимостта от по-прецизно регламентиране на местната подсъдност по искове срещу кредитополучател (който е потребител), както и въвеждането на възможността за постановяването на съдебно решение по гражданско дело в определени хипотези, без преди това да е провеждано открито съдебно заседание. Анализът на дисертационния труд съдържа научни приноси, които са оригинални за науката и показват задълбочената теоретична и практическа подготовка на кандидата в изследваната област.

3. Оценка на публикациите по темата на дисертацията

Дисертантът е представил три публикации, свързани с темата на дисертационния труд, публикувани в специализирани научни издания. Две от статиите са публикувани в списанието, издавано от Съюза на юристите в България „Общество и право“ и една публикация - в сборник от научна конференция, организирана от Института за държавата и правото към БАН. Представените публикации отговарят на изискванията за академични публикации и са приети за публикуване след процедура по рецензиране.

4. Препоръки

Представеният дисертационен труд би могъл да стане основа за продължаване на изследването в сравнително-правен план като се анализира относимото гражданскопроцесуално законодателство и в други национални правни системи с оглед намиране на ефективни модели за правораздаване по граждански дела.

5. Заключение

Предвид изпълнението на всички нормативно установени изисквания за разработване и защита на дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“, съгласно изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за прилагането на ЗРАСРБ, както и с оглед на качествата на представеното научно изследване, давам своята положителна оценка и предлагам на научното жури да присъди на Александър Велинов Ангелов научната и образователна степен „доктор“ в област на висше образование 3. “Социални, стопански и правни науки”, професионално направление 3.6. “Право”, научна специалност „История на държавата и правото”.

23.02.2023 г.
гр. София

Изготвил становището:

доц. д-р Деница Топчийска